

UZASADNIENIE

W dniu 27 grudnia 2007 r. D. O. wniósł o zasądzenie od Skarbu Państwa – Dyrektora Aresztu Śledczego W. – G. w W. na swoją rzecz kwoty 25.000 zł.

W uzasadnieniu powód wskazał, że 19 kwietnia 2007 r. został przetransportowany do Aresztu Śledczego W.-G. i umieszczony w celi 506 na 5 oddziale. W dniu 4 czerwca 2007 r. dowiedział się, że jeden ze współwięźniów, z którym przebywał „pod celą” od czasu przyjazdu ma HIV. Tego samego dnia powód został przeniesiony do innej celi – nr 403 w pawilonie 4. Wskazał, że gdyby wiedział o sytuacji, nie wyraziłby zgody na przebywanie w jednej celi z chorym. Powód podał, że dochodzona przez niego kwota stanowi odszkodowanie z tytułu umieszczenia go w jednej celi ze współwięźniem zarażonym wirusem HIV, o czym nie został przez nikogo poinformowany. Powód podniósł, że pozwany naraził go na zarażenie się najniebezpieczniejszą i nieuleczalną chorobą. Dodatkowo wskazał, że do chwili obecnej nie wiadomo, czy nie został on zarażony wirusem HIV, gdyż nie stać go na wykonanie badań w tym kierunku. (pozew k.2-2v.)

Postanowieniem z dnia 9 maja 2008 r. (k. 10) powód został zwolniony od kosztów sądowych w całości, zaś postanowieniem z 23 stycznia 2009 r. (k. 15) ustanowiono dla powoda pełnomocnika z urzędu.

W odpowiedzi na pozew pozwany wniósł o oddalenie powództwa i zasądzenie na swoją rzecz kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego. (odpowiedź na pozew k. 17-18)

W uzasadnieniu wskazał, że powód nie wykazał, aby poniósł jakąkolwiek szkodę w związku z osadzeniem w tej samej celi osobę zarażoną wirusem HIV oraz że nie wykazał roszczenia co do wysokości.

W dniu 23 czerwca 2009 r. powód D. O. wniósł w sprawie II C 330/09 o zasądzenie od Skarbu Państwa - Aresztu Śledczego W. – G. w W. tytułem odszkodowania i zadośćuczynienia kwoty 50.000,00 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty oraz o zasądzenie od pozwanego kosztów procesu (pozew k. 1-4 - akta II C 330/09).

W uzasadnieniu pozwu w sprawie II C 330/09 powód wskazał, że od dnia 13 maja 2009 r. przebywał w Areszcie Śledczym W. – G. w pawilonie 5, celi 513 o pow. 19,5 m². Powód wskazał, że w celi przebywało łącznie 8 osadzonych, co oznacza, że powierzchnia użytkowa celi na jedną osobę nie przekraczała 7 m².

W odpowiedzi na pozew w sprawie II C 330/09 powód wniósł o oddalenie powództwa i zasądzenie od pozwanego na swoją rzecz kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego. (odpowiedź na pozew k. 41-43 – akta II C 330/09)

W uzasadnieniu pozwany wskazał, że od dnia 18 kwietnia 2007 r. do dnia 4 czerwca 2007 r. powód przebywał w celi o pow. 10,45 m², od dnia 4 czerwca 2007 r. do dnia 11 lipca 2007 r. w celi o pow. 16,84 m², od dnia 18 marca 2008 r. do dnia 3 kwietnia 2008 r. w celi o pow. 10,80 m², od dnia 3 kwietnia 2008 r. do dnia 26 maja 2008 r. w celi o pow. 12,41 m², od dnia 13 maja 2008 r. do dnia 28 lipca 2009 r. w celi o pow. 17,16 m². Pozwany podniósł, że w okresie objętym pozvem obowiązywał art. 248 kodeksu karnego wykonawczego, zgodnie z którym dyrektor zakładu karnego lub aresztu śledczego może umieścić osadzonych na czas określony w warunkach, których powierzchnia celi na jedną osobę wynosi mniej niż 3 m², informując o tym sędziego penitencjarnego.

Postanowieniem z dnia 29 kwietnia 2014 r. tutejszy Sąd sprawę II C 27/08 połączył do łącznego rozpoznania i rozstrzygnięcia ze sprawą II C 330/09 i postanowił prowadzić sprawę w dalszym ciągu pod sygn. akt II C 27/08. (postanowienie k. 81)

Pismem z dnia 11 września 2012 r., doprecyzowanym pismem z dnia 21 grudnia 2012 r., powód skonkretyzował żądanie pozwu (w obu połączonych sprawach), wnosząc o zasądzenie na podstawie art. 24 k.c. w zw. z art. 448 k.c. od pozwanego na swoją rzecz kwoty 25.000,00 zł wraz z odsetkami ustawowymi od daty wniesienia powództwa do dnia zapłaty tytułem zadośćuczynienia za naruszenie dóbr osobistych powoda, tj. godności i prawa do intymności, do którego doszło w następstwie poniżających oraz niehumanitarnych warunków odbywania kary pozbawienia wolności w Areszcie Śledczym W.-G. w W. w okresie od 18/04/2007 r. do 11/07/2007 r. oraz od 26/03/2008 r. do 26/05/2008 r., polegających na osadzeniu powoda w jednej celi z osobą zarażoną wirusem HIV, niezapewnieniu odpowiednich warunków higienicznych w celi, w szczególności biorąc pod uwagę, iż w celi osadzona była osoba będąca nosicielem wirusa HIV, a także odbywania kary w warunkach przeludnienia. Dodatkowo powód wniósł o zasądzenie od pozwanego na swoją rzecz kwoty 50.000,00 zł wraz z odsetkami ustawowymi od daty wniesienia powództwa do dnia zapłaty tytułem zadośćuczynienia za naruszenie dóbr osobistych powoda, tj. godności i prawa do intymności, do którego doszło w następstwie poniżających oraz niehumanitarnych warunków odbywania kary pozbawienia wolności w Areszcie Śledczym W.-G. w W. w okresie od 13/05/2009 r. do 28/07/2009 r., polegających na osadzeniu powoda w przeludnionej celi, niezapewnieniu odpowiednich warunków higienicznych w celi, w której panowały plagi szczurów i mrówek, poniżaniu powoda przez pracowników służby więziennej. Powód nadto wniósł o zasądzenie na swoją rzecz kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych. (pismo z dnia 11 września 2012 r. k. 161-164, pismo z dnia 21 grudnia 2012 r., k. 212-214)

Co do pierwszego ze zgłoszonych żądań powód wskazał, że jego podstawą jest fakt przebywania w jednej celi z osobą zarażoną wirusem HIV, przy czym nie zostały zapewnione odpowiednie warunki higieny. Powód wskazał, że zarażony wirusem HIV kaleczył się, pozostawiał ślady krwi, w związku z czym istniało wysokie zagrożenie zarażeniem się tym wirusem, co budziło w powodzie lęk o swoje zdrowie.

Z kolei co do drugiego z żądań powód wskazał, że przebywał w warunkach przeludnienia, w celi, w której był niezabudowany kącik sanitarny, a cela nie miała prawidłowej wentylacji. Powód podał również, że doznał uszczerbku psychicznego, gdyż był poniżająco traktowany przez pracowników zakładu karnego, którzy mu ubliżali, odmawiali podawania leków i przeniesienia powoda do innej celi. Ignorowano też fakt, że powód cierpiał na nerwicę i chorował na astmę.

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

D. O. był osadzony w Areszcie Śledczym W. – G. w W. w okresie od 18 kwietnia 2007 r. do 12 lipca 2007 r., od 26 marca 2008 r. do 26 maja 2008 r. oraz od 13 maja 2009 r. do 28 lipca 2009 r. (notatka, k. 226)

W dniach 7 maja 2007 r., 3 października 2007 r., 1 października 2008 r., 6 marca 2008 r. i 1 kwietnia 2009 r. Dyrektor Aresztu Śledczego W. – G. wydał zarządzenia wewnętrzne nr 23/08, 9/08, 13/09, 22/07, 11/07 w sprawie przestrzegania założeń art. 248 kodeksu karnego wykonawczego, to jest liczby osadzonych w celach w stosunku do ich powierzchni. W zarządzeniach wskazano, że w związku z przekroczeniem liczby osadzonych zakwaterowanych w areszcie zezwolono na umieszczenie osadzonych w celi, gdzie na jedną osobę powierzchnia wynosi mniej niż 3 m². Zarządzenia zostały zaakceptowane przez Przewodniczącego Wydziału Penitencjarnego i Nadzoru nad Wykonywaniem Orzeczeń Karnych Sądu Okręgowego Warszawa - Praga w Warszawie.

(pismo z dnia 21 kwietnia 2009 r. k. 46, pismo z dnia 1 kwietnia 2009 r. k. 47, zarządzenie wewnętrzne nr 13/09 k. 48-49, zarządzenie wewnętrzne nr 23/08 k.52-53, pismo z dnia 11 marca 2008 r. k. 54, pismo z dnia 4 marca 2008 r. k. 55, zarządzenie z dnia 6 marca 2008 r. k. 56-57, pismo z dnia 16 października 2007 r. k. 58, pismo z dnia 3 października 2007 r. k. 59, zarządzenie z dnia 3 października 2007 r. nr 22/07 k. 60-61, pismo z dnia 9 maja 2007 r. k. 62, zarządzenie z dnia 7 maja 2007 r. k. 63-64- akta sprawy II C 330/09, notatka służbowa k. 226)

Podczas pobytu w Areszcie Śledczym W. – G. w W. w okresie od dnia 18 kwietnia 2007 r. do 4 czerwca 2007 r. powód przebywał w celi 507 o pow. 10,45 m² wraz z 3 osobami, w okresie od dnia 4 czerwca 2007 r. do dnia 11 lipca 2007 r. w celi 403 o pow. 16,84 m² wraz z 5 osobami, w okresie od dnia 26 marca 2008 r. do dnia 3 kwietnia 2008 r. w celi

418 o pow. 10,80 m² wraz z 3 osobami, w okresie od dnia 3 kwietnia 2008 r. do dnia 26 maja 2008 r. w celi (...) o pow. 12,41 m² wraz z 4 osobami, w okresie od dnia 13 maja 2009 r. do dnia 28 lipca 2009 r. w celi (...) o pow. 17,16 m² wraz z 5 osobami.

(notatka służbowa k. 68 – akta sprawy II C 330/09, zeznania świadków: R. Ś. k. 203-205, P. B. k. 257-260, zeznania świadka M. S. (1) k. 336, zeznania powoda k. 49-50, 259-260)

Cele, w których przebywał powód były przeludnione, co negatywnie wpływało na komfort przebywania w nich. Więźniowie mieli utrudnione możliwości spożywania posiłków w celi. Kącki sanitarne nie były wydzielone osobnymi ścianami, a w celach panował nieprzyjemny zapach. Zdarzało się, że w budynku aresztu pojawiały się szczury czy mrówki.

(zeznania świadków: R. Ś. k. 203-205, P. B. k. 257-260, M. S. (2) – akta Cps 67/12, zeznania powoda k.259-260)

Powód bezskutecznie ubiegał się o zmianę celi. (zeznania świadków: R. Ś. k. 203-205, P. B. k. 257-260)

Podczas pobytu powoda w Areszcie Śledczym W. – G. w W. powodowi zdarzyło się przebywać w jednej celi ze współwięźniem zarażonym wirusem HIV – w celi 507 z B. W., a w celi 403 z osobą o nazwisku K.. Powód nie był informowany o zarażeniu współwięźniów wirusem HIV przez obsługę zakładu - czy to funkcjonariuszy więziennych czy pielęgniarki. O tym, że przebywał w celi z osobą zarażoną HIV dowiedział się po opuszczeniu wspólnej celi. (zeznania świadków P. B. k. 257-260, M. S. (2) – akta Cps 67/12, zeznania powoda, k. 49-50, 259-260, zeznania uzupełniające powoda k. 259-260)

Powód cierpi na zaburzenia nerwicowe i cierpiał na nie również w czasie pobytu w Zakładzie Karnym W.-G.. (niezakwestionowane twierdzenia powoda)

Powód korzystał we w/w Areszcie z opieki medycznej. Podczas pierwszego pobytu w Areszcie (od 18/04/2007 r. do 11 lipca 2007 r.) u lekarza był sześciokrotnie. Powoda leczono z powodu zapalenia gardła i ucha i z powodu POChP. Podczas kolejnego pobytu (w okresie 26/03/2008 – 26/05/2008 r. u lekarza był czterokrotnie. Leczony był z powodu zaburzeń dyspeptycznych oraz z powodu zaburzeń snu. Kontynuowano też leczenie z powodu POChP. Powód był też dwa razy u lekarza podczas pobytu w Areszcie w okresie od 13/05/2009 do 27/07/2009 r. Leczony był wówczas z powodu dyspepsji i z powodu zaburzeń snu. Przed osadzeniem powoda w ogóle w jednostce penitencjarnej (Zakład Karny we W.) powoda zapoznano z problematyką zakażenia wirusem HIV, przy czym powód nie wyraził zgody na pobranie krwi do badań na obecność wirusa HIV. (informacja, k. 236, dokumentacja medyczna, k. 377)

Powód nie posiada żadnego wyuczonego zawodu. W okresie osadzenia w Areszcie Śledczym W. – G. w W. nie był nigdzie zatrudniony. (zeznania R. Ś. k. 203-205, P. B. k. 257-260, zeznania powoda k. 259-260)

Stan faktyczny w niniejszej sprawie Sąd ustalił na podstawie wymienionych wyżej dokumentów, których autentyczność i prawdziwość nie była kwestionowana przez strony. Ponadto Sąd oparł ustalenia na zeznaniach świadków, które zasadniczo, w zakresie, w jakim miały istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy, uznał za spójne, logiczne i wzajemnie się uzupełniające.

Sąd nie wziął pod uwagę jedynie zeznań świadka A. Z., który wskazał, że nie zna powoda. Ponadto podał on, iż przebywał w Areszcie Śledczym W. – G. w W. od 8 czerwca 2011 r. do 10 października 2011 r. Nie mógł on wypowiedzieć się zatem na temat przeludnienia w celach w okresie pobytu powoda w wymienionym areszcie. Ponadto nigdy nie przebywał on w jednej celi z osobą zarażoną wirusem HIV i nie kojarzył osadzonego B. W..

Sąd zasadniczo dał wiarę zeznaniom powoda, za wyjątkiem tej części, która była sprzeczna z pozostałym zgromadzonym w sprawie materiałem dowodowym. Chodzi tutaj głównie o zeznania w zakresie dokładnego czasokresu pobytu powoda w poszczególnych celach. Sąd w tym zakresie oparł się w głównej mierze na dowodach

z dokumentów, w szczególności notatek znajdujących się na k. 226 akt II C 27/08 oraz na k. 68 akt II C 330/09, z których jednoznacznie wynikają wymienione okoliczności.

Sąd zważył, co następuje:

Powództwo zasługiwało na uwzględnienie w niewielkim zakresie, to jest częściowo co do zasady i w niewielkiej części co do wysokości.

Odpowiedzialność pozwanego Skarbu Państwa opiera się na podstawie art. 417 § 1 k.c., stanowiącego, iż za szkodę wyrządzoną przez niezgodne z prawem działanie lub zaniechanie przy wykonywaniu władzy publicznej ponosi odpowiedzialność Skarb Państwa lub jednostka samorządu terytorialnego lub inna osoba prawna wykonująca tę władzę z mocy prawa.

Z treści powyższego przepisu wynika, iż Skarb Państwa ponosi odpowiedzialność odszkodowawczą, jeżeli zaistnieją kumulatywnie następujące przesłanki: wystąpiła szkoda, jej wyrządzenie jest następstwem niezgodnego z prawem wykonania czynności z zakresu władzy publicznej, a pomiędzy powstaniem szkody a niezgodnym z prawem wykonaniem czynności z zakresu władzy publicznej istnieje normalny (adekwatny) związek przyczynowy.

Przez szkodę w rozumieniu tego przepisu należy rozumieć zarówno uszczerbek o charakterze majątkowym, jak i niemajątkowym. Przez niezgodne z prawem działanie władzy publicznej należy z kolei rozumieć działanie bezprawne (z naruszeniem obowiązującego prawa), i to zarówno działanie czynne jak i zaniechanie (w przypadku, gdy przepis prawa określa obowiązek podejmowania określonych czynności). Z kolei pojęcie związku przyczynowego oceniane jest na zasadach ogólnych wynikających z art. 361 § 1 k.c., a więc Skarb Państwa ponosi odpowiedzialność za normalne następstwa niezgodnego z prawem działania lub zaniechania przy wykonywaniu władzy publicznej. Istotne jest, że odpowiedzialność Skarbu Państwa na wskazanej powyżej podstawie jest niezależna od winy. Wina nie stanowi przesłanki odpowiedzialności z art. 417 k.c.

Szczegółowe przesłanki odpowiedzialności za naruszenie dóbr osobistych (bo takowe stanowiło podstawę faktyczną powództwa) oraz zakres przysługujących z tego tytułu roszczeń określają przepisy art. 23 i 24 § 1 k.c. w zw. z art. 448 k.c.

Odnosząc powyższe do przedmiotowej sprawy, należy wskazać, iż powód domagał się zasądzenia na jego rzecz od pozwanego Skarbu Państwa kwoty w łącznej wysokości 75.000,00 zł tytułem zadośćuczynienia. Skoro tak, należy uznać, iż roszczenie to znajduje podstawę prawną w treści art. 417 § 1 k.c. w zw. z art. 23, 24 § 1 i 448 k.c.

Zgodnie z art. 23 k.c., dobra osobiste człowieka, jak w szczególności zdrowie, wolność, cześć, swoboda sumienia, nazwisko lub pseudonim, wizerunek, tajemnica korespondencji, nietykalność mieszkania, twórczość naukowa, artystyczna, wynalazcza i racjonalizatorska, pozostają pod ochroną prawa cywilnego niezależnie od ochrony przewidzianej w innych przepisach. Osoba, której dobra osobiste zostały naruszone, może, na zasadach przewidzianych w kodeksie, żądać zadośćuczynienia pieniężnego lub zapłaty odpowiedniej sumy pieniężnej na wskazany cel społeczny (art. 24 § 1 zd. 3 k.c.). W razie naruszenia dobra osobistego sąd może przyznać temu, czyje dobro osobiste zostało naruszone, odpowiednią sumę tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę lub na jego żądanie zasądzić odpowiednią sumę pieniężną na wskazany przez niego cel społeczny, niezależnie od innych środków potrzebnych do usunięcia skutków naruszenia (art. 448 k.c.).

W tym miejscu należy podkreślić, iż dokonując oceny, czy określone zachowanie dotknęło sfery dóbr osobistych osoby żądającej ochrony, Sąd ma na uwadze nie tylko punkt widzenia osoby żądającej ochrony i jej indywidualną wrażliwość (kryterium subiektywne), ale przede wszystkim kryterium wzorców obiektywnych, w tym także odczucia szerszego grona osób oraz powszechnie przyjmowane i zasługujące na akceptację normy postępowania. W orzecznictwie Sądu Najwyższego, jak i w doktrynie od dawna została przesądzona kwestia obiektywnej koncepcji naruszenia dóbr osobistych – to jest ocenianej z punktu widzenia reakcji i odczuć społeczeństwa, a nie bezpośrednio zainteresowanego

(por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 stycznia 1976 roku, sygn. II CR 692/75, publ. OSNCP 1976/11/251 oraz wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 maja 1999 roku, sygn. I CKN 16/98, publ. OSNC 2000/2/25).

Rozważając odpowiedzialność Skarbu Państwa za szkody wyrządzone w związku z niezgodnym z prawem działaniem lub zaniechaniem przy wykonywaniu władzy publicznej, należy mieć na względzie, że artykuł 24 k.c., stanowiący podstawę roszczeń z tytułu naruszenia dóbr osobistych, nie wymaga dla odpowiedzialności winy sprawcy oraz przewiduje domniemanie bezprawności jego działania naruszającego dobra osobistego, co powoduje, że dochodzący ochrony nie musi tej przesłanki udowodniać, natomiast to na sprawcy ciąży obowiązek wykazania, iż jego działanie było zgodne z prawem. Na poszkodowanym ciąży zaś ciężar wykazania faktu naruszenia dobra osobistego i związku przyczynowo-skutkowego między tym naruszeniem a zachowaniem naruszciciela (tu Skarbu Państwa).

W ocenie Sądu powód wykazał, że przebywał w Areszcie Śledczym W. – G. w przeludnionych celach. Wynika to choćby przywołanych w stanie faktycznym zarządzeń Dyrektora Aresztu – z dnia 7 maja 2007 r., 3 października 2007 r., 1 października 2008 r., 6 marca 2008 r. i 1 kwietnia 2009 r. Zresztą okoliczność przeludnienia w Areszcie nie została zakwestionowana przez stronę pozwaną.

Niewątpliwie osadzenie w celi przeludnionej to jest - w warunkach polskiego ustawodawstwa (art. 110 § 2 k.k.w.) - gdy na jednego więźnia przypada mniej niż 3 m² powierzchni, wiąże się z określonymi dolegliwościami i może stanowić naruszenie dóbr osobistych w postaci godności człowieka i prawa do intymności oraz uzasadniać odpowiedzialność Skarbu Państwa na podstawie art. 24 i 448 k.c.

Prawo każdego człowieka do poszanowania jego godności wynika z art. 30 Konstytucji RP, zgodnie z którym przyrodzona i niezbywalna godność człowieka stanowi źródło wolności i praw człowieka i obywatela. Jest ona nienaruszalna, a jej poszanowanie i ochrona jest obowiązkiem władz publicznych. Oczywiście jest, że godność ta przysługuje także osobie, która na mocy orzeczenia Sądu została pozbawiona wolności. Potwierdza to art. 4 § 1 k.k.w., który stanowi, że kary, środki karne, zabezpieczające i zapobiegawcze wykonuje się w sposób humanitarny, z poszanowaniem godności ludzkiej skazanego. Ponadto w niniejszej sprawie należy mieć na uwadze również art. 3 Konwencji o ochronie człowieka i podstawowych wolności, zgodnie z którym nikt nie może być poddany torturom, ani nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu.

Europejski Trybunał Praw Człowieka, stwierdził co następuje: „Lista czynników, które Trybunał bierze pod uwagę przy dokonaniu oceny tego, czy w konkretnej sprawie warunki pozbawienia wolności mogły naruszać art. 3 Konwencji, jest rozbudowana i nie ma charakteru zamkniętego. Wśród wspomnianych elementów wskazać należy przede wszystkim: przeludnienie, brak odpowiednich warunków bytowych w celach (np. brak łóżek w ilości odpowiadającej liczbie osób osadzonych), panujące w celi zimno, brak dostatecznej wentylacji, brak dostępu światła słonecznego, brak właściwych warunków sanitarnych (brak bieżącej wody, brak toalety, brak minimalnego poziomu intymności), osadzenie w jednej celi osób palących i niepalących lub zdrowych i chorych na choroby zakaźne, czy też niedostateczną ilość zajęć rekreacyjnych” („O. przeciwko Polsce”, skarga nr (...), P 122).

Przekonanie Sądu o odpowiedzialności pozwanego za wskazane wyżej naruszenia podyktowane zostało ponadto treścią wyroku Sądu Najwyższego – Izby Cywilnej z dnia 18 kwietnia 2013 r. (sygn. akt III CSK 232/122), który stwierdził, iż do przyjęcia naruszenia art. 3 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.) nie jest wymagane ani to, by występowały inne jeszcze, poza przeludnieniem celi, dolegliwości przy odbywaniu kary pozbawienia wolności, ani to by warunki odbywania tej kary miały dodatkowo cechy dręczenia lub upokorzenia osadzonego. Do przyjęcia odpowiedzialności Skarbu Państwa za naruszenie dóbr osobistych osadzonego przebywającego w przeludnionej celi nie jest wymagana wina funkcjonariusza państwowego, a więc jego działanie nie musi być podjęte w celu dręczenia czy upokorzenia osadzonego. Warto zauważyć, że u podstaw wydania przez Sąd Najwyższy wyroku o takiej treści legło liczne orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka.

Zatem ciężar dowodu, że warunki w zakładzie karnym odpowiadały obowiązującym normom i nie doszło do naruszenia dóbr osobistych, spoczywa na pozwanym zgodnie z art. 24 k.c. (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 lutego 2007 r., sygn. V CSK 431/06, OSNC 2008/1/13). W uzasadnieniu przywołanego wyżej wyroku Sąd Najwyższy zwrócił uwagę, że zgodnie z art. 30 Konstytucji, przyrodzona i niezbywalna godność człowieka jest nienaruszalna, a jej poszanowanie i ochrona stanowi obowiązek władz publicznych. Wymóg zapewnienia przez Państwo godziwych warunków odbywania kary pozbawienia wolności jest jednym z podstawowych wymogów nowożytnego państwa prawa, znajdującym wyraz w normach prawa międzynarodowego. Stanowi o tym wprost art. 10 ust.1 ratyfikowanego przez Polskę międzynarodowego paktu praw osobistych i publicznych z dnia 19 grudnia 1966 r. (Dz. U. z 1977 r. Nr 38, poz. 167 i 169) głoszący, że każda osoba pozbawiona wolności będzie traktowana w sposób humanitarny i z poszanowaniem przyrodzonej godności człowieka.

Sąd Najwyższy w uchwale 7 sędziów z dnia 18 października 2011 r. (III CZP 25/11) stwierdził, że umieszczenie w celi o powierzchni mniejszej niż 3 mkw. na osobę może być wystarczającą przesłanką stwierdzenia naruszenia dóbr osobistych, a możliwość przyznania zadośćuczynienia pieniężnego za krzywdę wyrządzoną osadzonemu z powodu zbyt ciasnej celi (odpowiedzialność Skarbu Państwa na podstawie art. 448 k.c.) nie zależy od zawinienia.

Skoro na powódzie spoczywa obowiązek udowodnienia jedynie naruszenia dobra osobistego, to przy domniemaniu bezprawności takiego naruszenia powód nie musi wykazywać niczego więcej (podobnie Sąd Apelacyjny w Poznaniu w wyrokach z 7 kwietnia 2010 r. w sprawie o sygn. akt. I Aca 222/10 oraz wyroku z 9 listopada 2010 r. w sprawie o sygn. akt I Aca 841/10) Nie wyklucza to wprawdzie możliwości udowodnienia przez pozwanego, że naruszenie danego dobra osobistego było zgodne z prawem.

Fakt, że dyrektor zakładu karnego powiadamiał sędziego penitencjarnego o umieszczeniu skazanego w celi, w której powierzchnia na osobę wynosi mniej niż 3 m², i że prawidłowość tej decyzji nie została zakwestionowana w trybie przewidzianym w Kodeksie karnym wykonawczym, nie uchyla bezprawności działania Skarbu Państwa. Przepis art. 24 k.c. zawiera domniemanie bezprawności. Na stronie pozwanej ciąży zatem obowiązek obalenia tego domniemania. Skarb Państwa powinien w każdym przypadku wykazać, że ograniczenie powierzchni celi mieszkalnej nastąpiło z konkretnej przyczyny o charakterze nadzwyczajnym i na krótki czas, czyli udowodnić zaistnienie sytuacji tymczasowej o wyjątkowym charakterze, bo tylko taka sytuacja może uzasadniać uwzględnienie zarzutu wyłączenia bezprawności naruszenia dóbr osobistych w postaci godności (zob. Kazimierz Postulski - Komentarz do art.110 Kodeksu karnego wykonawczego). Podkreślenia wymaga - jak wynika z ustalonego w oparciu o zgromadzony materiał dowodowy, stanu faktycznego - że powód podczas pobytu w Areszcie Śledczym W. - G. w W. przebywał w przeludnionych celach, w których na jednego osadzonego przypadło mniej niż 3 m², łącznie przez okres około 7 miesięcy. Zatem nie można mówić tu o sytuacji tymczasowej.

Sąd stwierdził zatem, że powyższa sytuacja spowodowała naruszenie godności osobistej powoda.

W konsekwencji powyższych ustaleń Sądu zastosowanie ma w niniejszej sprawie art. 448 k.c., albowiem roszczenia oparte na tej postawie prawnej ustawodawca określił w ramach odpowiedzialności z tytułu czynów niedozwolonych. W razie naruszenia dobra osobistego czynem niedozwolonym sąd może przyznać temu, czyje dobro osobiste zostało naruszone, odpowiednią sumę tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę (art. 417 § 1 k.c. i art. 448 k.c.).

Podstawowym kryterium dla ustalenia wysokości należnego poszkodowanemu zadośćuczynienia jest rozmiar i intensywność doznanej krzywdy, ocenianej według miar obiektywnych oraz stopień negatywnych konsekwencji dla pokrzywdzonego.

Wobec powyższego, na podstawie art. 24 k.c. w zw. z art. 448 k.c. Sąd określił wysokość należnego powodowi zadośćuczynienia na kwotę w łącznej wysokości 1.000 zł, uznając jego żądanie w pozostałym zakresie za nadmiernie wygórowane. Sąd przyjął przy tym, że w ramach pierwszego żądania pozwu (kwoty 25.000,00 zł) powodowi należy się zadośćuczynienie w wysokości 700,00 zł, zaś w ramach żądania zasądzenia kwoty 50.000,00 zł - 300,00 zł. Sąd

dokonał takiego rozróżnienia mając na uwadze czas, w którym powód przebywał w warunkach przeludnienia. Kwota 700,00 zł dotyczy pobytu w przeludnionej celi przez okres niespełna 5 miesięcy (od 18 kwietnia 2007 r. do dnia 11 lipca 2007 r. i od dnia 18 marca 2008 r. do dnia 26 maja 2008 r.), zaś suma 300,00 zł dotyczy okresu nieco ponad 2 miesięcy (od dnia 13 maja 2009 r. do dnia 28 lipca 2009 r.). Powyższe kwoty rekompensują też zdaniem Sądu krzywdę powoda, związaną z niedostatecznym systemem wentylacji i wynikającym stąd przykrym zapachem w celi czy też pojawiającymi się w celi szczurami i mrówkami (co stanowi naruszenie art. 110 § 2 k.k.w.).

Stopień opisanych naruszeń nie przybrał zdaniem Sądu jednak takiej formy, w której można stwierdzić, iż były to warunki nieludzkie i rażąco uwłaczające godności powoda oraz prawu do intymności, uzasadniające żądanie zasądzenia zadośćuczynienia ponad wyżej wskazane kwoty, a łącznie sumę 1.000 zł. Skazany musi przy tym zdawać sobie sprawę, że odbywanie kary, z natury rzeczy, wiąże się z różnorodnymi niedogodnościami i że, co do zasady, nie będzie mógł liczyć na standard życia zbliżony chociażby do wolnościowego.

Za niewykazane Sąd uznał poniżające traktowanie powoda przez pracowników służby więziennej. Powód nawet nie wskazał, jakież to zachowania pracowników poniżały go. Nie zostało wykazane, że powodowi odmawiano opieki medycznej. Wręcz przeciwnie – z dokumentacji medycznej D. O. wynika, że powód wielokrotnie korzystał z wizyt lekarskich i że miał zapisywane leki na zgłaszane dolegliwości. Zresztą, nawet sam powód w swych zeznaniach wskazywał, iż leki miał zapisywane, ale siostra mu ich nie dała. Oczywiście, że powyższa okoliczność nie może obciążać pozwanego.

Reasumując, w ocenie Sądu analiza wskazanych czynników, które negatywnie i sumarycznie oddziaływały na powoda prowadziła do konstatacji, iż powodowi należy się zadośćuczynienie w kwocie 1.000 zł.

Zdaniem Sądu kwota ta stanowi odpowiednią sumę zadośćuczynienia, która w pożądanym stopniu złagodzi odczuwaną przez powoda krzywdę. Jest to o tyle istotne, że ocena stopnia dolegliwości związanej z przeludnieniem uwzględniać musi ewentualną kumulację także innych czynników wpływających na warunki pozbawienia wolności jak też to, że osoba osadzona w zakładzie karnym musi liczyć się z ograniczeniami i dolegliwościami wykonywania kary tego rodzaju. Odizolowanie od reszty społeczeństwa, konieczność poddania się określonym rygorom, niemożność swobodnego decydowania o sobie, w sposób naturalny wiążą się dla osadzonego z nieprzyjemnymi przeżyciami. Stanowią one jednak normalny i permanentny element kary pozbawienia wolności. Zadośćuczynienie ma zaś na celu jedynie naprawienie tej części krzywdy, która związana jest z niezgodnym z prawem zwiększeniem uciążliwości odbywania kary pozbawienia wolności, a powód nie wykazał, aby takowe były w jego przypadku duże.

Powód wnosił również o zasądzenie na swoją rzecz zadośćuczynienia z tytułu narażenia go na możliwość zarażenia wirusem HIV w związku z osadzeniem w jednej celi ze współoskarżonym zarażonym wirusem HIV.

Podstawę prawną żądań powoda stanowiły art. 23 i 24 k.c. Zgodnie z pierwszym z powołanych przepisów, dobra osobiste człowieka, jak w szczególności zdrowie, wolność, cześć, swoboda sumienia, nazwisko lub pseudonim, wizerunek, tajemnica korespondencji, nietykalność mieszkania, twórczość naukowa, artystyczna, wynalazcza i racjonalizatorska, pozostają pod ochroną prawa cywilnego niezależnie od ochrony przewidzianej w innych przepisach. W myśl art. 24 § 1 k.c. ten, czyje dobro osobiste zostaje zagrożone cudzym działaniem, może żądać zaniechania tego działania, chyba że nie jest ono bezprawne. W razie dokonanego naruszenia może on także żądać, ażeby osoba, która dopuściła się naruszenia, dopełniła czynności potrzebnych do usunięcia jego skutków, w szczególności ażeby złożyła oświadczenie odpowiedniej treści i w odpowiedniej formie. Na zasadach przewidzianych w kodeksie może on również żądać zadośćuczynienia pieniężnego lub zapłaty odpowiedniej sumy pieniężnej na wskazany cel społeczny.

W świetle przytoczonych przepisów oraz art. 6 k.c., powód musiał wykazać fakt naruszenia jego dóbr osobistych przez pozwanego oraz - jeśli chodzi o żądanie zasądzenia sumy pieniężnej tytułem zadośćuczynienia - także jego winę (art. 415 i 448 k.c.).

W tym miejscu należy wskazać, że Europejski Komitet do Spraw Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu wskazywał, że nie ma żadnego uzasadnienia medycznego dla izolowania osadzonych

nosicieli wirusa HIV lub HCV od osób zdrowych. Zdaniem w/w Komitetu władze powinny raczej zapewnić wprowadzenie pełnego programu edukacyjnego na temat chorób zakaźnych dla osadzonych – w celu rozproszenia fałszywych wyobrażeń panujących na temat możliwości przeniesienia zakażenia. Materiał dowodowy w niniejszej sprawie wskazuje, że powód został zapoznany z problematyką zakażeń wirusem HIV - co potwierdził własnoręcznym podpisem (zob. s. 1 książki zdrowia osadzonego, k. 377).

W sprawie wprawdzie pozostaje bezsporny fakt umieszczenia powoda w jednej celi z osobą zakażoną wirusem HIV i niepoinformowania go o zakażeniu tej osoby, jednak jednocześnie sporne było, a powód nie wykazał, by okoliczność ta spowodowała u niego naruszenie dobra osobistego w postaci zdrowia (art. 23 k.c.). Zdarzenie to nie spowodowało też zdaniem Sądu naruszenia żadnego innego dobra osobistego powoda. Wprawdzie katalog dóbr osobistych pozostających pod ochroną prawa cywilnego jest otwarty, ale brak jest podstaw do wykreowania samodzielnego dobra w postaci "wolności od lęku" o stan zdrowia czy "poczucia bezpieczeństwa" zdrowotnego. Dobrem prawnie chronionym jest zdrowie. Działanie godzące w bezpieczeństwo zdrowotne, powodujące obawę o stan zdrowia, jest działaniem zagrażającym zdrowiu. Naruszenie bezpieczeństwa zdrowotnego pociągające za sobą lęk o stan zdrowia w istocie stanowi więc zagrożenie dobra osobistego – zdrowia.

Dla wyniku sprawy bez znaczenia jest zatem, czy umieszczenie powoda w jednej celi z osobą zakażoną wirusem HIV i niepoinformowanie go o zakażeniu tej osoby spowodowało zagrożenie dla zdrowia powoda. Powód dochodzi bowiem jedynie zasądzenia na jego rzecz zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę, a zadośćuczynienie to może przysługiwać tylko w razie naruszenia (ale nie zagrożenia) dobra osobistego (art. 448 w zw. z art. 24 § 1 zd. trzecie k.c.). Na pozwanym nie spoczywa obowiązek umieszczania osób będących nosicielami wirusa HIV w osobnych celach, a informacja o stanie zdrowia osadzonych jest objęta tajemnicą lekarską. Natomiast sam stan realnego zagrożenia zarażeniem wirusem, w sytuacji obcowania z osobą zarażoną w jednej celi, przy obustronnej świadomości profilaktyki i dróg zakażeń oraz przestrzeganiu zasad bezpiecznego zachowania, nie rodzi odpowiedzialności na podstawie art. 24 k.c. w zw. z art. 448 k.c. po stronie Skarbu Państwa.

Sąd pominął dowód z opinii biegłego psychiatry (zgłoszony na rozprawie w dniu 6 marca 2009 r., k. 33) uznając, że dowód ów był zbędny dla rozstrzygnięcia sprawy. Przynajmniej przede wszystkim trzeba wskazać, że powód w uzasadnieniu pozwu wskazywał, iż przebywał w jednej celi z zarażonym wirusem HIV, który kaleczył się, pozostawiał ślady krwi, w związku z czym istniało wysokie zagrożenie zarażeniem się tym wirusem, co budziło w powodzie lęk o swoje zdrowie. Zauważyć jednak należy, że jak wynika z samych zeznań powoda, o fakcie przebywania w jednej celi z osobą zarażoną wirusem HIV powód dowiedział się już po opuszczeniu wspólnej celi. Stąd nie sposób uznać, że powód przez cały czas pobytu w celi z B. W. żył w poczuciu zagrożenia i lęku o swoje zdrowie. Owszem, powód mógł się również i potem obawiać o stan swego zdrowia, jednak na tę okoliczność powód nie powoływał się w podstawie faktycznej dochodzonego roszczenia, a nawet jeśli by tak uznać, to i tak - jak już wskazano, sama obawa o stan zdrowia nie stanowi wystarczającej podstawy do zasądzenia zadośćuczynienia. Zresztą dopuszczenie dowodu z opinii biegłego psychiatry na okoliczność odczuwanego przez powoda lęku o stan swojego zdrowia z powodu przebywania w jednej celi z osobą zakażoną wirusem HIV było niezasadne także i z tego powodu, że podnoszona przez powoda „obawa przed zakażeniem” nie była rzeczywista. Sąd nie dał w tym zakresie wiary twierdzeniom powoda. Zauważyć bowiem trzeba, że powód w okresie przebywania w warunkach pozbawienia wolności, w tym w okresie od kwietnia 2007 r. do maja 2009 r. wielokrotnie był konsultowany psychiatrycznie – co wynika z zapisów w dokumentacji medycznej powoda (k. 377), zaś podczas tych konsultacji zgłaszał jedynie problemy ze snem i wskazywał na swoją drażliwość. Nie podnosił natomiast podczas tych wizyt lęku przed zakażeniem, co niewątpliwie by nastąpiło - mając na uwadze roszczeniową postawę powoda (zob. zeznania M. S. (1), k. 336) – gdyby rzeczywiście takie lęki u powoda wystąpiły.

Na marginesie podnieść wypada, odnosząc się do zgłoszonego dowodu z opinii biegłego psychiatry, powód w kolejnych pismach procesowych nie powielał – aż do dnia zamknięcia rozprawy – wniosku o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego psychiatry, podczas gdy wniosek o opinię biegłego z zakresu chorób zakaźnych powód wyraźnie w tych pismach podtrzymywał, i to wielokrotnie.

Powód, mimo że zgodnie z art. 6 k.c. spoczywał na nim ciężar dowodu, nie wykazał, aby doszło do zarażenia go wirusem HIV. Pełnomocnik powoda wnosił wprawdzie o dopuszczenie dowodu z badań laboratoryjnych powoda oraz opinii biegłego z zakresu chorób zakaźnych na okoliczność zarażenia powoda w/w wirusem (zob. k. 33), jednak powód, prawidłowo zawiadomiony o terminie badania (i to kilkukrotnie), nie stawił się do badań.

W konsekwencji Sąd orzekł jak w pkt. I i II wyroku.

Sąd omyłkowo nie orzekł o odsetkach, o krótkcy zasądzenie powód wnosił. Niemniej zdaniem Sądu odsetki te należą się powodowi, przy czym od dnia kolejnego od otrzymania przez pozwanego odpisów pozwów (w sprawie niniejszej i połączonej do wspólnego rozpoznania sprawie II C 330/09), a nie od dnia wniesienia pozwów. Zobowiązanie do zapłaty zadośćuczynienia jest zobowiązaniem nieterminowym, a zatem pozwany, nie będąc przed wniesieniem pozwu wzywany do zapłaty, miał możliwość spełnienia świadczenia dopiero w dniu otrzymania odpisu pozwu, zaś w opóźnieniu w zapłacie zadośćuczynienia pozostaje od dnia kolejnego (art. 481 § 1 i 2 k.c., art. 455 k.c.).

O kosztach procesu orzeczono na podstawie art. 102 k.p.c. (zasada słuszności w orzekaniu o kosztach sądowych). Na wstępie trzeba zaznaczyć, że powód wygrał proces tylko w bardzo nieznacznym zakresie. Z zasady to zatem powód winien ponieść koszty procesu strony pozwanej. Sąd stanął jednak na stanowisku, że należy odstąpić od obciążania powoda kosztami postępowania. Zauważyć trzeba, że powód w okresie osadzenia w Areszcie Śledczym W. - G. nie pracował, nie posiada on również żadnego wyuczonego zawodu. Powód nie zgromadził zatem żadnych oszczędności w tym czasie. Biorąc powyższe pod uwagę oraz to, że szanse powoda na podjęcie zatrudnienia po wyjściu z izolacji więziennej są utrudnione, Sąd zastosował wobec niego dobrodziejstwo art. 102 k.p.c.

W punkcie III wyroku Sąd przyznał na rzecz adwokata P. R. tytułem kosztów pomocy prawnej udzielonej z urzędu kwotę 3.600,00 zł powiększoną o stawkę podatku od towarów i usług. Powyższą kwotę Sąd ustalił na podstawie art. 19 w zw. z § 6 pkt 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu.

W związku z tym, że powód zwolniony był od kosztów sądowych, Sąd, na podstawie art. 113 ust. 1 ustawy o kosztach sądowych, przejął ostatecznie na rachunek Skarbu Państwa nieuiszczone koszty sądowe poniesione tymczasowo ze Skarbu Państwa - Sąd Rejonowy dla Warszawy Pragi –Południe w Warszawie, nie znajdując podstawy do obciążenia nimi pozwanego.

SSR Danuta Stempińska

ZARZĄDZENIE

1. odnotować,
2. odpis doręczyć pełnomocnikowi powoda;
3. proszę zszyć akta – część kart znajduje się luzem (np. 377);
4. przedstawić z apelacją lub za 30 dni celem uprawomocnienia, wraz z epo;
5. po uprawomocnieniu zwrócić Aresztowi Śledczemu w J. dokumentację medyczną (zob. k. 376).

Dnia 19/01/2018 r.